

A kompozíció grafikai összetevője lényegében az írógépen található jelekből („!”, „§” stb.) van megalkotva. Ezek egyike-másika nem a verbális, hanem más médium notációs rendszeréből származik (az „=” jel például a matematikából). Diadalkapu: egyenlőségjelekből konstruált talpakkal, felkiáltójelekből hengerített oszlopokkal, paragrafusjelekből faragott fejekkel, lénia-párkányzattal és □-oromdísszel. Alatta a diadalmasan magános Sim(e)on betűképe. Ezek alapján a mű szimbolikus interpretációja már többféle-képpen is megalkotható.

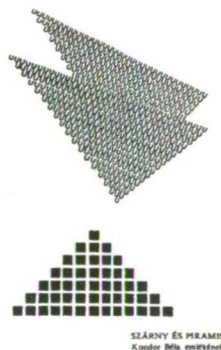
4.2. A 15. ábrán bemutatott zsúfolt füzetlapon fölül-középen a *Hordószónok I.* (vö. 2.2.) formamodell-változata látható, fölötte a *Hordószónok II.* nagybetűs szövege (vö. 2.2.2.2.). Mellette mindkét oldalon *Az oszlopos* variációi: balra a figura betűváza, jobbra a figurát ölelő oszlopok, még timpanonnal (sőt zászlócskával is). Alattuk röpködő szárnyas emberi alakok, lovak, kutyák stb. A mű létrehozásának egy-egy fázisa jól nyomon követhető a skiccen.

4.3. A kompozíció összetevői közül a vizuális vehikulum domináns elemei nem verbális nyelvi elemek. Verbális rétegét egy morfematikus szerkesztettségűnek tekinthető név alkotja. Önmagában adekvát módon nemigen interpretálható. Összefüggése a mű vizuális rétegével, illetőleg egészével motivált, közvetlen. Az interpretáció meghatározó tényezője alighanem a grafikai komponens.

Az efféle vizuális költemények, azt hiszem, rokonságban állnak többek közt a jelmondatokat vagy különböző feliratokat tartalmazó – bizonyos értelemben tehát diszkurzívnek tekinthető – képzőművészeti alkotásokkal. Ez utóbbiakra számos példát találhatni. Kondor Béla az *Apokalipszis bábokkal és masinákkal* című karcán (1956.) például ez olvasható: „BÉKÉT AZ EMBERISÉGNEK!” (lásd KONDOR: 1987. 19). Kass János *Cantata Profana* című színes rézkarcán (1966.) pedig *A szarvassá változott fiú* című Juhász Ferenc-költemény egyes sorainak töredékei betűzhetők ki. (A diszkurzív képzőművészeti alkotásokkal, köztük Kass János *Cantata profana* című illusztrációjával kapcsolatban lásd a 7. fejezetet).

Elmélet, módszer és eszközök szakítópróbája – a poézis és a piktúra határterületein.

5. Grafika: Szárny és piramis

16. ábra

2. Vizuális költemények Nagy László életművéből. *Műveld a csodát*

A költő-képzőművész Nagy László és a(z) imént is említett) rézkarckirály-költő Kondor Béla barátsága közismert. (Vö. az 1. fejezet 1.7. pontjával.) A *Képversek és betűképek* közt (1973.) vizuális alkotással is adózik Kondornak, mely a *Szárny és piramis Kondor Béla emlékének* címet viseli (lásd a 16. ábrán).

5.1. A vizuális alkotás egyszerű és tiszta geometrikus idomokból építkezik. A címtől eltekintve nyelvi elemeket nem tartalmaz (ha a szárnyak U betű alakú vonalakból konstituálódnak is.)

5.2. GÖRÖMBEI ANDRÁS szerint „a piramis és a szárny ellentétében fölsejlik az az »üzenet«, hogy bár elszállt a teremtő »arkangyal«, hatalmas műve kikezdehetetlenül áll az időben” (GÖRÖMBEI: 1992. 364).

5.3. A művet vizuális nyelvi elemek dominálják, helyesebben alkotják – eltekintve a címtől. Megjegyzem, hogy a hallgatóim cím nélkül nemigen tudnak mit kezdeni a kompozícióval. A kép mindenesetre Kondor Béla személyére, illetőleg piktúrájára utal.

6. A vizuális költemények osztályozása. Párhuzamok és eltérések

6.1. Vizsgálataim eddigi eredményei alapján az (1) / 'Kp – vb' típusú alkotásoknak Nagy László életművében öt (helyesebben négy meg egy) fajtája különíthető el. Ezek a következők:

1. kalligrammák – ide tartoznak például az 1.1. és 1.2. alatt elemzett *Seb a cédruson* és *Húsvét* című alkotások;
2. képversek:
  - 2.1. szintagmatikusan szerkesztett kompozíció – ide tartozik a 2.1. alatt bemutatott *Önarckép* című képvers;
  - 2.2. morfológikusan szerkesztett kompozíciók – ide tartoznak a 2.2. és 2.3. alatt vizsgált *Hordószónok I.* és *Emberpár* című képvers;
3. betűkép vagy fonematikusan szerkesztett kompozíció – ide tartozik a 3. alatt értelmezett *Cégér* című mű;
4. applikáció – ide tartozik a 4. alatt kommentált *Az oszlopos* című alkotás;
5. grafika – ilyen az 5. alatt tárgyalt *Szárny és piramis* (?)

A vizuális költészet körébe a fentiek szerint az 1 – 3. jelzetű művek tartoz(ná)nak, vagyis a *kalligrammák*, a *szintagmatikusan* és *morfológikusan* szerkesztett *képversek*, valamint a *fonematikusan* szerkesztett *betűkép*. Az 5. sorszámú kompozíció már inkább *grafikának* minősülhet, a 4. pedig átmenetet képez a vizuális költemények és a grafika között.

Itt ismét az irodalmár GÖRÖMBEI ANDRÁST idézem. Amikor Nagy László „a *Képversek és betűképek* első darabjait – *Önarckép*, *Húsvét*, *Kés*, *Jolinda*, *Cégér*, *Emberpár* – az *Új Írás* 1973 / 7-es számában közölte, még alcímmel »mentegette« játékeit (...)” (GÖRÖMBEI: 1992. 364). Az alcím ez volt:

„Készítettem tipográfiai feladatul
az Iparművészeti Főiskola másodéves grafikusainak.”